

Natuurtoets Water Binnenstad

Gemeente Amsterdam

Dienst Ruimtelijke Ordening

Beleidsteam Stad

Februari 2011

Inhoud

1. Samenvatting en conclusies	3
2. Inleiding.....	4
3. Kaders	5
4. Beschrijving van het gebied en inventarisatie.....	6
5. Ingrepen en analyse van de effecten op flora en fauna	9
6. Consequenties natuurwetgeving en ontheffing Flora- en faunawet	10

1. Samenvatting en conclusies

Voor het water in Stadsdeel Centrum wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld. Het plan maakt een aantal nieuwe ligplaatsen voor woonboten mogelijk..

In dit onderzoek is nagegaan of er vanuit de natuurwetgeving consequenties zijn voor het plan. Voor dit gebied gaat het vooral om de Flora- en faunawet. In het plangebied komen een aantal beschermde dieren en plantensoorten voor.

Voor broedende watervogels geldt dat de nesten alleen gedurende de broedperiode beschermd zijn.

Nesten die het hele jaar beschermd zijn, zijn niet te verwachten. Er moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van twee beschermde vissoorten: de rivierdonderpad en de bittervoorn. De kans dat deze worden aangetroffen is niet groot. De rivierdonderpad is gebonden aan stortstenen oevers; de bittervoorn is voor voortplanting afhankelijk van grote zoetwaterschelpen. Bij eventuele werkzaamheden aan stortstenen oevers is nader onderzoek nodig naar de aanwezigheid van de rivierdonderpad nodig. Bij grootschalige baggerwerkzaamheden moet rekening worden gehouden met zoetwaterschelpen.

Op een aantal kademuren waar nieuwe ligplaatsen voor woonboten mogelijk worden gemaakt, groeien muurplanten. Zwartsteel, gele helmbloem, tongvaren en steenbreekvaren worden beschermd door de Flora- en faunawet. Bij het inrichten van nieuwe ligplaatsen voor woonboten dienen muurplanten ontzien te worden. Verplaatsing van de beschermde planten is een alternatief, als ontzien niet mogelijk is. Als ook verplaatsing niet kan, is een ontheffingsaanvraag van de Flora- en faunawet nodig. Als groeiplaatsen voor muurplanten op een andere locatie gecompenseerd kunnen worden zal naar verwachting de ontheffing verkregen worden.

Ligging plangebied

2. Inleiding

Het project

In het bestemmingsplan voor het water in de binnenstad is conserverend van karakter, functiewijzigingen zijn beperkt. Er komen een aantal wijzigingen van ligplaatsen van woonboten. Er verdwijnen ligplaatsen door ruimtelijke ontwikkelingen en op een aantal plaatsen om de doorstroming van water door de grachten te bevorderen. Voor de woonboten die verplaatst moeten worden, worden potentiële ligplaatsen bestemd. In deze natuurtoets wordt onderzocht welke consequenties er vanuit de natuurwetgeving kunnen zijn voor de bestaande situatie.

Werkwijze

Deze toets behandelt eerst de wettelijke en beleidskaders. Daarna volgt een beschrijving van het gebied en de soorten die er voorkomen dan wel verwacht kunnen worden. Vervolgens worden de mogelijke effecten van beperkte ingrepen heeft op de aanwezige soorten beschreven. Tenslotte wordt beoordeeld of er omstandigheden zijn, waarbij een ontheffingsaanvraag van de Flora- en faunawet aangevraagd moet worden.

Eerder onderzoek

Gegevens over het voorkomen van soorten worden sinds 1990 bijgehouden in de 'Ecologische Atlas Amsterdam'. De grotere groengebieden zijn regelmatig geïnteriseerd. De soortgroepen waarvan de gegevens zijn bijgehouden zijn zoogdieren, broedvogels, reptielen, amfibieën, vissen, kreeftachtigen, dagvlinders, sprinkhanen, krekels en libellen. Locaties van roepende rugstreeppadden worden elk jaar in kaart gebracht.

BenD Natuuradvies doet sinds 2007 in opdracht van een aantal stadsdelen en diensten onderzoek naar muurplanten op kademuren. Een groot deel van deze muurvarens wordt door de Flora- en faunawet beschermd. In 2009 zijn de kademuren in het plangebied geïnteriseerd. De resultaten van 2010 zijn nog niet bekend en nog niet in dit natuurwaardenonderzoek verwerkt. Recente presentaties van inventarisaties van beschermde soorten zullen te vinden zijn op <http://www.flora-fauna.amsterdam.nl>.

Begrenzing van het plangebied

Het plangebied ligt in het Stadsdeel Centrum en volgt de stadsdeelgrens: de Singelgracht, spoorbaan CS-Muiderpoortstation, het IJ en de Zoutkeetsgracht.

Begrenzing plangebied

3. Kaders

Wettelijke kaders	
Natuurbeschermingswet (1998) - Natura-2000 (gebiedsbescherming)	Gebiedsbescherming - Natuurbeschermingswet 1998: Natura 2000 Onder de Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) zijn gebieden aangewezen die onderdeel uitmaken van de Europese ecologische hoofdstructuur, de Natura 2000 gebieden genaamd. Indien een ruimtelijke ontwikkeling plaatsvindt in of in de nabijheid van een Natura 2000 gebied moet worden onderzocht of de ontwikkeling de kwaliteit van het gebied kan verslechteren of verstoren. Indien het bestemmingsplan de kwaliteit van een Natura 2000 gebied kan verslechteren of verstoren dient er een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet te worden aangevraagd.
Flora- en faunawet en gedragscode (soortbescherming)	In april 2002 is de Flora- en faunawet (Ffwet) van kracht geworden. Op grond van deze wet zijn vrijwel alle in het wild en van nature in Nederland voorkomende dieren, beschermd. De Ffwet bevat verbodsbepalingen met betrekking tot het aantasten, verontrusten of verstoren van beschermde dieren en plantensoorten, hun nesten, holen en andere voortplantings- of vaste rust- en verblijfplaatsen. Bij vrijwel alle ingrepen moet met door Flora- en faunawet beschermde soorten rekening worden gehouden. De beschermde soorten zijn met behulp van tabellen onderverdeeld in verschillende niveaus van bescherming. Voor het bestemmingsplan moet inzichtelijk worden gemaakt voor welke soorten er mogelijk ontheffing van de Flora- en faunawet moet worden aangevraagd en onder welke voorwaarden deze naar alle waarschijnlijkheid verkregen zal worden.
Beleidskaders	
Ecologische Hoofdstructuur (landelijk en provinciaal beleid)	Voor heel Nederland is zijn natuurgebieden met verbindingzones vastgelegd. Dit noemen we de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is een belangrijk middel om de hoofddoelstelling van het natuurbeleid te bereiken: natuur en landschap behouden, versterken en ontwikkelen, als essentiële bijdrage aan een leefbaar Nederland en een duurzame samenleving. De EHS moet er onder meer toe bijdragen dat afspraken over het behoud en het herstel van biodiversiteit worden nagekomen. Na realisatie is de structuur uiteindelijk grensoverschrijdend, zodat diersoorten zich vrij kunnen bewegen en vermengen over Europa. Bij kwantitatieve of kwalitatieve aantasting van de EHS dient gecompenseerd te worden volgens de in de Nota Ruimte vastgelegde regels.
Hoofdgroenstructuur (Structuurvisie gemeentelijk beleid)	In de structuurvisie (2011) van de gemeente Amsterdam worden een aantal groengebieden planologisch beschermd. Functiewijzigingen zijn mogelijk en moeten aan een toetsingscommissie (TAC) worden voorgelegd. Voor inpassingen zijn richtlijnen opgesteld.
Rode lijstsoorten (landelijk beleid)	Eens per tien jaar worden er Rode lijsten opgesteld. Hierop komen soorten die om verschillende redenen sterk achteruitgaan. Voor het Ministerie van LNV zijn de rode lijsten mede richtinggevend voor het te voeren natuurbeleid. Het Ministerie stimuleert dat bij bescherming en beheer van gebieden rekening wordt gehouden met de Rode-lijst-soorten, en dat zo nodig en zo mogelijk aanvullende soortgerichte maatregelen zullen worden genomen.

4. Beschrijving van het gebied en inventarisatie

Omgeving

Het hele plangebied is omgeven door stedelijk gebied en bijna niet bereikbaar voor grondgebonden zoogdieren, zoals bosmuis en egel, en amfibieën. Alleen via de spoorbaan Amsterdam CS – Muiderpoort/Amstel en via het Vondelpark en het Leidse Bosje kunnen grondgebonden dieren het centrum van de stad inkomen. Verder zijn er in de openbare ruimte geen dekkingsmogelijkheden voor grondgebonden zoogdieren en amfibieën.

Het plangebied

Het plangebied bestaat uit het open water van Stadsdeel Centrum. De kademuren zijn bij het onderzoek betrokken.

Ecologische verbinding

Via het water kunnen vissen al het open water in het plangebied bereiken.

Inventarisatie: aangetroffen en verwachte soorten

Zoogdieren

Grondgebonden zoogdieren ontbreken vrijwel geheel. De stad is daarvoor onvoldoende toegankelijk. Er zijn zeer beperkte ecologische verbindingen, waarlangs dieren zich kunnen verplaatsen en er is niet of nauwelijks leefgebied in de openbare ruimte. De tuinen in de bouwblokken zijn niet bereikbaar. De enige grondgebonden zoogdieren die in het Centrum van Amsterdam voorkomen zijn de huismuis en de bruine rat. De rat houdt zich ook op rond het water.

Vleermuizen

In het stadsdeelcentrum komen alleen gewone en ruige dwergvleermuis voor. Deze soorten jagen voornamelijk rond bomen en struiken, ook boven het water pikken ze insecten op. Ze verblijven in gebouwen.

Broedvogels

Langs de waterkanten broeden een aantal soorten watervogels: meerkoet, wilde eend, waterhoen, fuut en ook knobbelzwaan kunnen worden aangetroffen. Rommel in het water wordt gebruikt om een nest op te bouwen. Sommige woonbootbewoners bieden nestmogelijkheden rond hun boot aan. Vooral meerkoeten maken daar gebruik van.

Amfibieën

Amfibieën (bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander) komen voor in vijvers in binnenblokken. In de openbare ruimte en in het grachtenwater is geen leefgebied voor amfibieën. Aan de rand van het plangebied rond het spoorlichaam bij de Oostelijke eilanden zit een groep rugstreeppadden. De rugstreeppadden gebruiken kleine waterplasjes voor de voortplanting. Het grachtenwater is daarvoor ongeschikt.

Vissen

Al het water staat in open verbinding met het IJ. Soorten kunnen zich eenvoudig door het hele plangebied verplaatsen. In de Nieuwe Vaart zijn bijvoorbeeld haringen gevangen. De meest voorkomende soorten in het grachtenwater zijn: alver, baars, blankvoorn, brasem, snoekbaars. Op de kop van het IJ is de meerval en de zwartbekgrondel in en fuik gevangen. Deze zeer bijzondere soorten kunnen overal in de grachten worden aangetroffen. Ook de rivierdonderpad is een keer in de Singel gevangen. In de Singelgracht is bij een meetpunt van Waternet een bittervoorn gevangen. In de Amstel zijn bij een inventarisatie van vissen in opdracht van Waternet brasem, kolblei, karper, pos, baars, bot, blankvoorn en snoekbaars aangetroffen.

Karpers trekken in de winter de Amstel en de grachten in omdat het in de stad warmer is dan in het buitengebied. Onder de bruggen van de Amstel zijn snoeken en snoekbaarzen waar te nemen.

In de Plantage Muidergracht aan de oostkant van Artis zijn bijzondere weekdieren aangetroffen, zoals zwanenmossel, Aziatische korfmossel en bolle stroommossel. De bittervoorn maakt gebruik van grote schaaldieren om eieren af te zetten.

Van de vissen die in het stedelijk water voorkomen worden alleen de rivierdonderpad en de bittervoorn door de Flora- en faunawet beschermd.

De rivierdonderpad leeft tussen stortstenen aan de oever, hij is vooral in de oever van de strekdam van het Zeeburgereiland te vinden. Het IJ is te zout en er is te veel dynamiek voor deze soort. Oevers met stortstenen zijn in principe geschikt voor deze soort. Het is mogelijk dat hij voorkomt in geschikte oevers in het stedelijk water.

De bittervoorn is gebonden aan zoetwatermosselen. Deze gebruikt hij voor voortplanting.

Kademuren met muurplanten

De kademuren van de grachten vormen een biotoop voor verschillende soorten muurplanten. De meeste planten geven de voorkeur aan een vochtig milieu op in de schaduw liggende kademuren en brughoofden. Van oorsprong zijn het rotsplanten, die bijvoorbeeld in Zuid-Limburg groeien. Op de kademuren in Amsterdam treffen ze dezelfde condities. Op de muren in het plangebied groeien de volgende soorten: tongvaren, steenbreekvaren, zwartsteel, gele helmbloem, klein glaskruid en stijf hardgras. De laatste drie soorten komen ook op zonniger groeiplaatsen voor.

Kademuren met beschermde muurplanten

Analyse

Het plangebied bestaat uit intensief gebruikt stedelijk gebied. Voor grondgebonden soorten is er in de openbare ruimte geen leefgebied. Amfibieën en een enkele egel zijn door de mens naar binnenblokken gebracht. Kikkers, padden en salamanders kunnen zich in binnenblokken met vijvers voortplanten en daar voortbestaan. In, op en aan het water komen de volgende door Flora- en faunawet beschermde soorten voor.

	wetenschappelijke naam	Ffwet
Vissen		
Bittervoorn	Rhodeus sericeus amarus	F3
Rivierdonderpad	Cottus gobio	F2
Flora		
Tongvaren	Asplenium scolopendrium	F2
Steenbreekvaren	Asplenium trichomanes	F2
Gele helmblom	Pseudofumaria lutea	F2
Zwartsteel	Asplenium adiantum-nigrum	F2
Stijf hardgras	Catapodium rigidum	F2
Klein glaskruid	Parietaria judaica	F2

- F1 → Tabel 1 Ffwet Vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen
F2 → Tabel 2 Ffwet Ontheffing of gedragscode bij ruimtelijke ontwikkelingen
F3 H4 → Tabel 3 FFwet en Bijlage IV van de Habitatrichtlijn, ontheffing nodig bij ruimtelijke ontwikkelingen

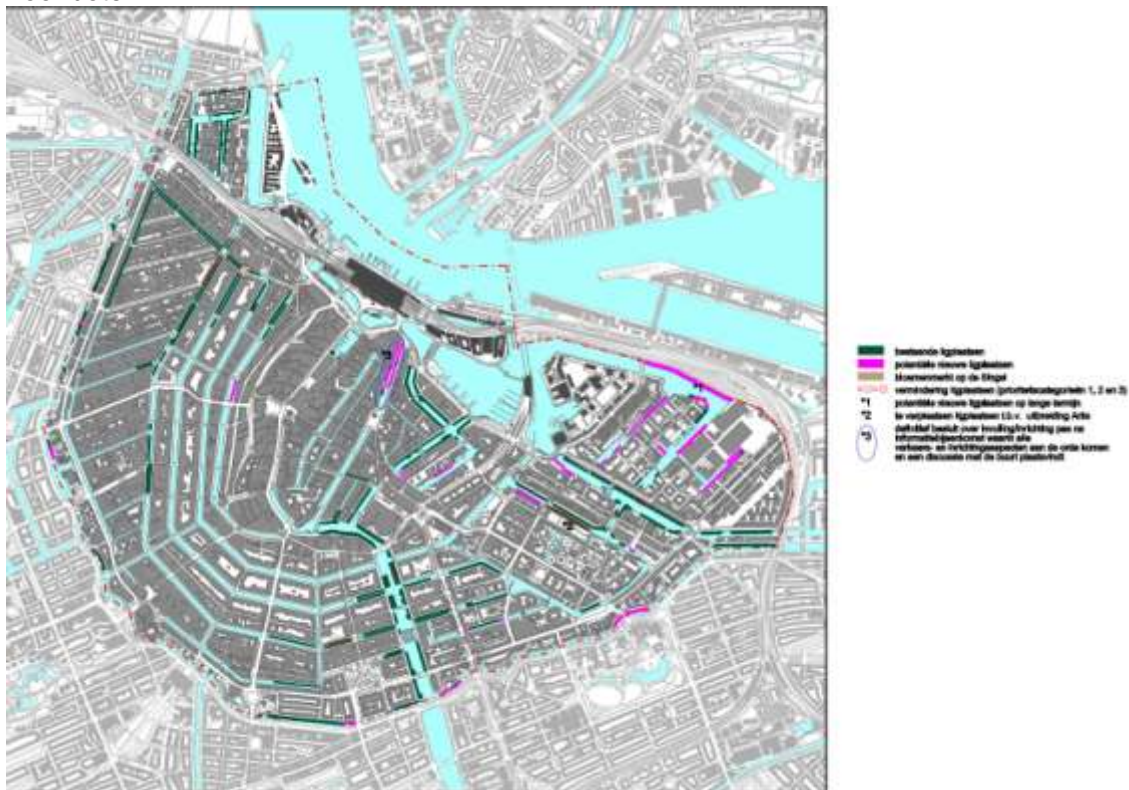

5. Ingrepen en analyse van de effecten op flora en fauna

Het plan

Het bestemmingsplan is conserverend van karakter voorziet in een aantal nieuwe ligplaatsen voor woonboten.

Op de volgende potentiële nieuwe ligplaatsen zijn in 2009 beschermde muurplanten aangetroffen:

- Aan de noordkant van de Singelgracht, ten oosten van de Amstel: muurfijnstraal en gele helmbloem;
- Langs de Plantagekade aan het Entrepotdok: zwartsteel, tongvaren, muurfijnstraal, moerasvaren;
- Langs de Houtkopersburgwal: zwartsteel, tongvaren, steenbreekvaren;
- Langs de Nieuwe Vaart: tongvaren;
- Langs de Windrooskade aan de Dijksgracht.

Op de Oostelijke eilanden zijn diverse groeiplaatsen; de kans bestaat dat groeiplaatsen van muurplanten zich hebben uitgebreid en zich nu wel op potentiële ligplaatsen bevinden.

6. Consequenties natuurwetgeving en ontheffing Flora- en faunawet

Gebiedsbescherming

Hoofdgroenstructuur Structuurvisie 2011

Het plan bevindt zich buiten de Speciale Beschermingszones. Het IJmeer is het dichtstbijzijnde gebied met deze status. Externe werking van het plan op dit Vogelrichtlijngebied is niet aannemelijk. In het stadsdeel Centrum liggen een aantal kleinere gebieden die onderdeel uitmaken van de Hoofdgroenstructuur van de Structuurvisie van 2011. Alle gebieden van de Hoofdgroenstructuur grenzen aan het water.

Soortbescherming,

Beschermde soorten

Negatieve effecten op vissen worden niet verwacht. Bij oeverwerkzaamheden aan stortstenen oevers wordt geadviseerd om vooraf op de aanwezigheid van rivierdonderpadden te controleren. De beste methode hiervoor is elektrisch vissen. Indien de rivierdonderpad wordt aangetroffen is er een ontheffing van de Flora- en faunawet nodig. Bij voldoende mitigerende maatregelen zal deze naar verwachting worden verkregen.

Bij grootschalige baggerwerkzaamheden kan er met betrekking tot de bittervoorn volgens de gedragscode gewerkt worden. Dan moet er op gelet worden dat grote zoetwatermosselen teruggeplaatst worden.

Broedende watervogels kunnen worden ontzien door bij werkzaamheden de broedtijd te vermijden.

Bij ingebruikname van nieuwe ligplaatsen voor woonboten kunnen muurplanten op de kademuren in het geding komen. Deze zijn kwetsbaar. Ze zijn eenvoudig beschadigd of verwijderd, maar vaak duurt het tientallen jaren voordat ze zich weer vestigen. Een aantal soorten muurplanten is beschermd.

Bij werkzaamheden, waarbij beschermde muurplanten betrokken zijn kan volgens de gedragscode van de Gemeente Amsterdam worden gewerkt. Dan is er geen ontheffing nodig. In de praktijk zal dit betekenen dat bij ingebruikname van een nieuwe ligplaats de vegetatie op de kademuur wordt ontzien. Wanneer dat niet mogelijk is, is verplaatsing naar een geschikte groeiplaats in de nabije omgeving een alternatief.

Als verplaatsing niet tot de mogelijkheden hoort is een ontheffingsaanvraag nodig. Indien hierbij de groeiplaats op een andere locatie gecompenseerd kan worden zal naar verwachting de ontheffing van de Flora- en faunawet verkregen worden.